

CAIET DE SARCINI

pentru producerea și comercializarea vinului cu denumire de origine controlată *ADAMCLISI*

I. DEFINIȚIE

1. Denumirea de origine controlată „ADAMCLISI” se atribuie produselor vitivinicole obținute din struguri produși în arealul delimitat pentru această denumire, cu condiția respectării tuturor prevederilor din prezentul caiet de sarcini.

II. LEGATURA CU MEDIUL GEOGRAFIC

Scurt istoric

Încă din cele mai străvechi timpuri, sec VII-VI Î.H. , pe litoralul Pontului Euxin au apărut mari colonii grecești, printre care și Calatis – Mangalia de astăzi. În această zonă s-au înregistrat numeroase mărturii istorice care atestă că în această regiune a țării vinul era o marfă frecvent utilizată în schimburile comerciale.

În epoca romană, viticultura a cunoscut o perioadă de înflorire, în care soiuri și tehnologii noi au sporit producția de “grâu și struguri” a acestei regiuni.

Mențiuni referitoare la prezența activităților viti-vinicole din această zonă a țării se regăsesc și în opera lui Publius Ovidius Naso (43 Î.H – 17 D.H.).

Centrele viticole ce intră în componența teritoriului delimitat DOC Adamclisi sunt amplasate în sudul podgoriei Murfatlar.

Istoria cultivării viței de vie la Adamclisi se pierde în negura vremurilor demult apuse. Dovada o reprezintă prezența în fiecare gospodărie a viței de vie.

O formă sistematică de cultivare a viței de vie în aceste locuri a debutat în anii 1970 când aici au fost executate ample lucrări de amenajare a terenurilor în terase care apoi au fost plantate cu viță de vie în anul 1980 de către cercetătorii Stațiunii Vitivinicole Murfatlar, înființându-se ulterior I.A.S. Adamclisi care deținea peste 700 ha de vie.

Poziția geografică

Teritoriul delimitat al Denumirii de Origine Adamclisi este cel situat între limita sudică a podgoriei Murfatlar și granița României cu Bulgaria. Pe o distanța vest-est de cca 30 km.

Geografic acest centru viticol este situat la intersecția paralelei 44 N și a meridianului 28 E.

Scurtă caracterizare a condițiilor pedo-climatice

- **Substratul litologic:** platforma sud-dobrogeană este constituită din calcare și gresii calcaroase mezozoice (jurasice și cretace) urmate de cele terțiare (badeniene și sarmatiene) acoperite de o pătură de leoss cu grosimi ce ajung până la 30- 40 metri.
- **Relieful** : este cel specific Podișului Dobrogei de sud și se impune prin aspectul său tabular-structural, larg ondulat la altitudini de cca 100 de metri.
- **Regimul hidrografic:** podgoria se află într-o zonă deficitară. Rețeaua apelor de suprafață este rară, cu debite și scurgere semipermanentă datorită alimentării sărace din precipitații și din subteran, infiltrației rapide în substratul litologic permeabil și a evapotranspirației puternice. Apele freatice sunt discontinui cantitativ.

- **Climatul** : este de tip continental, cu veri călduroase și secetoase, ierni moderate, primăveri și toamne târzii, astfel aici întâlnim cea mai lungă perioadă de vegetație din țară. Temperatura medie anuală este printre cele mai ridicate din țară. Ce trebuie reținut este că în această regiune, plantațiile de viță de vie, beneficiază de o ofertă heliotermică de excepție. O particularitate deosebită a condițiilor climatice est evidentiata de inregistrarile meteorlogice (in Romania se fac inregistrari meteo incepind cu anul 1880) care arata, la Adamclisi,o medie de 300 de zile/an, ca zile insorite.

- **Solurile**: sunt reprezentate prin molisoluri de stepă, respectiv soluri bălane și cernoziomuri ce acoperă aproape în întregime platourile întinse și versanții slab-moderat înclinați. Au în comun textura mijlocie, care asigură un bun drenaj vertical, în care se constată prezența carbonaților de la suprafață sau de la mică adâncime, ceea ce contribuie la nutriția plantațiilor de viță de vie cu ioni de calciu și la menținerea unei structuri glomerulare, bogată în componente bazice, ce condiționează o reacție slab-moderat alcalină, conținut mijlociu de humus saturat și buna aprovizionare cu elemente nutritive de primă necesitate (N, P, K) și o intensă activitate biologică, ce le asigură o ridicată fertilitate potențială și favorabilitate pentru cultura viței de vie. Chiar și solurile intrazonale, între care rendzinele și regosolurile sunt bine valorificate de cultura de viță de vie.

Climatul si solurile descrise mai inainte dau vinurilor produse in arealul Adamclisi o tipicitate proprie, apreciata foarte mult de consumator.

Favorabilitatea pentru vinuri de calitate a Centrului Viticol Adamclisi este detaliata in Memoriul elaborat de Statiunea de Cercetare Dezvoltare pentru Viticultura si Vinificatie Murfatlar anexat acestui caiet de sarcini.

III. DELIMITAREA TERITORIALĂ PENTRU PRODUCEREA VINULUI CU DOC „ADAMCLISI”

1. Arealul delimitat pentru producerea vinurilor cu denumire de origine controlată „ADAMCLISI” cuprinde următoarele localități situate în județul CONSTANȚA:

- Comuna ADAMCLISI - satul ADAMCLISI;
- satul ABRUD;
- satul HAȚEG;
- satul URLUIA;
- satul ZORILE.

IV. SOIURILE DE STRUGURI

1. **Vinuri albe**: Chardonnay, Sauvignon, sortiment alb
2. **Vinuri roșii/roze liniștite**: Fetească Neagră, Cabernet Sauvignon, Pinot Noir, Syrah, sortiment roșu, sortiment rose.

Prin asamblarea diferitelor vinuri obținute din soiurile de struguri enumerate, se realizează vinurile sortiment.

Pentru plantarea soiurilor noi – soiuri nobile de vin ce nu au mai existat în cultură în acest areal, se vor aplica prevederile legale în vigoare.

V. PRODUCȚIA DE STRUGURI (q/ha)

Denumire soiuri pentru producția de vinuri ce poartă denumirea de origine „ADAMCLISI”	Producția de struguri (Randament viticol maxim) (q/ha)		
	CMD	CT	CIB
Chardonnay, Sauvignon	70	60	50
Syrah	70	60	-
Cabernet Sauvignon, Fetească Neagră, Pinot Noir	70	60	50

VI. RANDAMENTUL ÎN VIN

Funcție de tehnologia de vinificație utilizată la obținerea vinurilor, de caracteristicile soiurilor, de potențialul calitativ al strugurilor recoltați și de natura produsului vinicol ce se dorește a fi realizat (vin liniștit, vin liniștit aromat, vin din struguri deshidratați, vin obținut din struguri copti în exces, etc), funcție de tipurile de produs vinicol ce se dorește a fi obținut și alte elemente relevante, randamentele maxime în vin sunt:

Maxim – 70 % - - pentru soiurile albe,

Maxim – 68 % - - pentru soiurile roșii și roze,

VII. CALITATEA STRUGURILOR LA RECOLTARE

Struguri destinați producerii vinului materie primă pentru vinul cu denumire de origine „*ADAMCLISI*” trebuie să fie sănătoși, cu boabe nezdrobite.

Este necesar să fie introduși cât mai urgent în procesul de fabricație.

Vinul obținut cu DOC ADAMCLISI trebuie să aibă o tărie alcoolică dobândită de minim **11,5 %** volume alcool .

Acesta poate fi încadrat în funcție de maturitatea strugurilor la cules și caracteristicile lor calitative și de compoziție în următoarele categorii:

- pentru vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules la Maturitate Deplină – prescurtat: D.O.C. – C.M.D., culesul se va face numai cind strugurii vor avea un conținut în zaharuri de minim **196 g/l**;
- pentru vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules Târziu – prescurtat: D.O.C. – C.T., culesul se va face numai cind strugurii vor avea un conținut în zaharuri de minim **220 g/l**;
- pentru vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules la Înobilarea Boabelor – prescurtat: D.O.C. – C.I.B., culesul se va face cind strugurii vor avea un conținut în zaharuri de minim **240g/l**.

VIII. CARACTERISTICILE ȘI PRACTICILE CULTURALE ALE PLANTAȚIILOR

Plantațiile din care se obțin vinurile DOC trebuie să aibă o puritate de soi de cel puțin 80%. Butucii impurități din aceste plantații vor face parte numai din soiuri aparținând speciei *Vitis Vinifera*, iar strugurii acestor soiuri se vor separa la cules de cei ai soiului ce stă la baza producerii vinului pentru care se acordă denumirea de origine.

Verificarea condiției de puritate de soi a materiei prime se face cu ocazia recepționării strugurilor la cramă.

Condiții ce trebuiesc respectate:

Plantațiile viticole vor fi înființate doar cu material biologic „certificat”;

densitatea plantației trebuie mentinuta conform proiectului aprobat la plantare, min. 3500 plante/ha, procentul de vite moarteneputând depăși valoarea de 20 % ;

suprafața de nutriție pentru o plantă este de maxim 2,5 mp;

distanța între rânduri nu poate fi mai mare de 2,5 m;

distanța între plante pe rând poate fi cuprinsă între 0,8-1,2 m, excepție făcând culturile pe terase unde distanțele vor fi între 0,8-1,0 m;

puritatea de soi a strugurilor va fi de 100% pentru producerea de vinuri care se valorifică cu denumire de soi; o stare bună de sănătate – proporția boabelor avariate nu poate fi mai mare de 10%;

irigarea: admisă numai în anii secetoși cu notificarea O.N.V.P.V., atunci când conținutul apei în sol pe adâncimea de 0-100 cm scade la 50% din IUA (intervalul umidității active) prin folosirea unor norme moderate de udare (400 – 600 mc / ha);

fertilizarea se va realiza prin aplicare de îngrășăminte organice o dată la 4-5 ani, sau cu îngrășăminte chimice certificate și aprobate prin reglementările Comunității Europene și legislația națională.

- j) încarcătura de rod (numărul maxim de ochi viabili pe butuc) se va stabili pentru fiecare soi în parte în urma analizei de viabilitate și fertilitate astfel încât producția de struguri să nu depășească cantitățile prevăzute un tabelul de la capitolul V. În cazul în care se constată că producția de struguri realizată depășește limita maxim admisă în acest caiet de sarcini se va proceda la normarea

încărcăturii (producției) în cursul perioadei de vegetație dar nu mai târziu de 30 august (cules în verde).

k) combaterea bolilor, dăunătorilor și a buruienilor din cultură se va face doar curativ cu substanțe și doze atent selecționate.

În plantații se va asigura o protecție fitosanitară eficientă pentru realizarea unei stări de bună sănătate a recoltei. În toamnele ploioase, cu pericol de atac de mucegai, se recomandă aplicarea desfrunzitului parțial în zona strugurilor la butucii cu masă foliară bogată.

IX. PRACTICILE OENOLOGICE

Arealul delimitat pentru **DOC „ADAMCLISI”** se încadrează în zona viticolă C II (conform încadrării în zonele viticole ale UE).

Vinurile produse în acest areal au caracteristici specifice și o reputație ce poate fi atribuită numai acestei zone. Strugurii provin în proporție de 100% din această arie geografică.

Vinul produs în arealul delimitat pentru denumirea de origine protejată „ADAMCLISI” are o tărie alcoolică dobândită de minim 11,5 % vol, în funcție de calitatea strugurilor la recoltare, dată de conținutul în zahăr.

Aceste practici sunt:

- folosirea mustului concentrat de struguri,
- folosirea mustului concentrat de struguri rectificat,
- centrifugarea și filtrarea cu / fără filtre inerte având porii de maxim 0,2 micrometri;
- tratamentele termice nu vor depăși temperatura de 65 °C,
- acidifierea și dezacidifierea vinurilor; acesta practica poate fi efectuată pe tot parcursul anului.
- electrodializă pentru stabilizarea tartrică.

Este interzisă utilizarea următoarelor procedee de vinificare:

- aplicarea tratamentului termic al mustuielii în producerea vinurilor roșii;
- concentrarea prin răcire;
- dezalcoolizarea;
- eliminarea dioxidului de sulf prin procedee fizice
- folosirea de schimbători cationici.

Substanțele stabilite pentru a fi folosite în realizarea practicilor oenologice sunt cele cuprinse în legislația în vigoare.

Practicile și tratamentele oenologice se efectuează conform legislației în vigoare și vor fi declarate autorităților competente de către deținători, persoane fizice sau juridice, grupuri de persoane, producători îmbuteliatori, prelucrători, precum și de comercianți și/sau vor fi înscrise în registrele de evidență și documentele de transport în baza cărora circulă produsele astfel prelucrate, conform legislației în vigoare.

X. TEHNOLOGIA DE OBTINERE A VINURILOR CU DOC ADAMCLISI

Tehnologia pentru producerea vinurilor cu denumire de origine controlată „ADAMCLISI” cuprinde următoarele etape :

- a. sortarea manuală a strugurilor concomitent cu lucrarea de recoltat;
- b. desciorchinarea strugurilor;
- c. tratarea strugurilor / mustuielii / mustului cu antioxidanți;
- d. corectarea acidității;
- e. tratamente enzimatice;
- f. macerarea - fermentarea pe boștină la soiurile roșii, arome sau semiaromate;
- g. scurgerea statică sau dinamică a mustului;
- h. presarea strugurilor numai cu prese discontinui; presarea cu prese continui la vinurile roșii – se admite numai cu condiția utilizării fracțiunii de must ravac;
- i. limpezirea, deburbarea mustului;
- j. însămânțarea musturilor cu drojdii sau levuri selecționate;
- k. folosirea de stimulenți ai fermentației alcoolice;
- l. controlul temperaturii mustului în timpul fermentării (25-30 °C);
- m. prelucrarea sub atmosfera inertă a musturilor și vinurilor;

- n. la vinurile roșii macerarea-fermentarea pe boștină până la realizarea culorii dorită; realizarea fermentației malo-lactice.

Maturarea la vas și învechirea la sticle pe durata necesară desăvârșirii calitative a vinurilor.

XI. CARACTERISTICILE ANALITICE ȘI ORGANOLEPTICE A VINURILOR DOC „ADAMCLISI” LA PUNEREA LOR ÎN CONSUM

a) Caracteristicile analitice ale vinurilor:

Vinurile cu DOC „ADAMCLISI” trebuie să prezinte următoarele caracteristici de compoziție:

1. tăria alcoolică dobândită: minim 11,5 % volume alcool;
2. aciditate totală (acid tartric): minim 4,5 g/l;
3. aciditate volatilă (acid acetic): maxim 1,08 g/l pentru vinuri albe și maxim 1,20 g/l pentru vinurile roșii;
4. extract sec nereducător: minim 21 g/l pentru vinuri roșii și minim 19 g/l pentru vinuri albe;
5. SO₂ total: maxim 150 mg/l pentru vinuri roșii și maximum 200 mg/l pentru vinuri albe și roze.

b) Caracteristici organoleptice ale vinurilor cu DOC ADAMCLISI:

Cabernet Sauvignon,

Este vinul roșu cu cema mai aleasă și solidă reputație, care exprimă vigoare, virilitate și forță. Vin cu o culoare intensă, roșu cu nuanțe de violaceu când este tânăr, roșu rubiniu intens când are peste doi ani, corpulent, extractiv, plin, uneori astringent, rustic, cu un caracter gusto-olfactiv ierbos și de fructe de pădure.

Fetească Neagră

Este un vin bine colorat, amplu, cu o corpolență medie, armonios, catifelat. Feteasca Neagră este un soi autohton care are un caracter olfactiv discret dar foarte specific, ceva care sugerează mirosul de prune uscate, iar când vinul este mai vechi apar și ușoare nuanțe de scortisoară.

Pinot Noir

Vinul nu se recunoaște foarte ușor, el nu are o aromă caracteristică de soi, în schimb este un vin fin, amplu, rotund, moale și cu o culoare rubinie ce nu excelează în intensitate. Din punct de vedere olfactiv fructuositatea primară include arome de cireșe, visine, capsuni, care în timpul maturării se transformă în arome de ciuperci, flori de pădure, tutun și trufe.

Syrah

Este un vin foarte asemănător cu Feteasca Neagră, corpolența fiind medie, culoare roșie dar nu foarte intensă. Este un vin foarte echilibrat care se poate pune în consum foarte repede de la producerea sa. Olfactiv este caracterizat de amprenta fructelor de pădure și a condimentelor. Persistența gustativă este lungă.

Chardonnay

Este vinul alb care în comerțul internațional se bucură de cea mai mare solicitare. Vinul are o aromă caracteristică florală inconfundabilă, moale, onctuos, rotund, catifelat, amplu, cu un anumit caseu care induce senzația muscatului dintr-o bucată de unt proaspăt. Vinul se comportă excelent prin învechire la sticla capătând caracteristici noi ale buchetului făcându-l pe consumator să se gândească la finul cosit și la fagurele de albine.

Sauvignon

Este un vin ușor de recunoscut, făcând parte din categoria vinurilor semi-aromate. Aromă sa, deși ușor discretă, este, probabil, cea mai suavă din toate aromele vinurilor. E aromă florilor de via de vie, delicată și proaspătă combinată cu arome de fructe tropicale care conferă multă personalitate vinului. Vinul este echilibrat, amplu, lung, mai puțin corpulent decât Chardonnay, dar mult mai sprintar.

XII. CONDIȚIILE DE COMERCIALIZARE

1. Ambalarea vinurilor cu denumire de origine controlată „ADAMCLISI” se face, în mod obligatoriu, în butelii de sticlă de 0,375 l; 0,750 l; 1,0 litru; 1,5 litri și / sau în Bag in Box .

Închiderea acestora se face cu dopuri de plută, din derivate de plută, din alte materiale admise în comerțul internațional sau prin închidere filetată asigurată.

2. În sistemul de ambalare și etichetare pentru vinurile cu *denumire de origine controlată* „ADAMCLISI” se folosesc eticheta principală și contraeticheta cu următoarele indicațiile obligatorii și facultative:

„indicații obligatorii”:

- a) Denumirea la vânzare: „VIN CU DENUMIRE DE ORIGINE CONTROLATA” însoțită de mențiunea tradițională C.M.D., C.T. sau C.I.B., abreviată sau nu
- b) Numele denumirii de origine controlată „ADAMCLISI”
- c) Volumul nominal
- d) Taria alcoolică dobândită, în volume
- e) Numărul lotului care să permită identificarea datei imbutelirii
- f) Mențiunea „Contine Sulfiti”
- g) Numele și adresa imbuteliatorului
- h) Sintagma „Produs în România”
- i) Numărul R.I.V. (numărul din Registrul Industriilor Viticole)

„indicații facultative”

- a) Tipul produsului, dat de conținutul în zahăr:
 - sec pentru vinul cu un conținut de zahăr mai mic de 4,0 g/l
 - demisec, pentru vinul cu un conținut de zahăr cuprins între 4,01 și 12,0 g/l;
 - demidulce, pentru vinul cu un conținut de zahăr cuprins între 12,01 și 45,0 g/l
- b) Culoarea specifică
- c) Anul recoltei, dacă cel puțin 85% din strugurii utilizați pentru elaborarea vinului în cauză au fost recoltați în cursul anului respectiv
- d) „Fermentat / maturat în baric” sau „Fermentat / maturat în prezența aschiilor de lemn de stejar”
- e) Distincții acordate, numai pentru lotul în cauză
- f) Mențiuni facultative privind imbutelierea la „castel”, „podgorie” „proprietate”, etc.
- g) Marca comercială

3. Vinurile cu denumirea de origine „ADAMCLISI”, pot purta următoarele mențiuni tradiționale:

- a. Vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules la Maturitate Deplină – prescurtat: D.O.C. – C.M.D.
- b. Vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules Târziu – prescurtat: D.O.C. – C.T.
- c. Vin cu Denumire de Origine Controlată – Cules la Înobilarea Boabelor – prescurtat: D.O.C. – C.I.B.
- d. Rezervă- În cazul vinurilor maturate minim 6 luni în vase de stejar și învechite în sticlă timp de cel puțin 6 luni [R (CE) 479/08 art.54 alin.(1) litera (b)]
- e. Vin de Vinotecă -În cazul vinurilor maturate minim un an în vase de stejar și învechit în sticlă timp de cel puțin 4 ani [R (CE) 479/08 art.54 alin.(1) litera (b)]

4. Indicațiile obligatorii se vor fi grupate în același câmp vizual și prezentate cu caractere clare, lizibile, de nesters și suficient de mari pentru a ieși bine în evidență de pe fondul pe care sunt imprimare și pentru a putea fi distinse clar dintre celelalte indicații scrise și desenate.

5. Mențiunile obligatorii referitoare la importator și numărul lotului, cit și mențiunea „contine sulfiti” pot fi înscrise în afara câmpului vizual în care figurează celelalte indicații obligatorii.

6. Indicațiile facultative, ca și cele conținute la pct. 5 de mai sus, se pot înscrie fie pe eticheta principală, fie pe contraetichetă, fluturași sau buline.

7.Indicațiile înscrise pe etichetă trebuie să fie citețe și vizibile. Termenii folosiți în etichetare trebuie să fie înțeleși de consumatori

XIII. DECLASAREA VINULUI CU DENUMIRE DE ORIGINE CONTROLATĂ „ADAMCLISI”

În cazurile în care vinurile nu îndeplinesc în totalitate condițiile de a fi valorificate cu DOC „ADAMCLISI” sau dacă pierd aceste condiții, ele vor fi declassate în categorii inferioare pe baza unor proceduri elaborate de ONVPV.

1. Declasarea vinurilor DOC se stabilește de ONVPV în cazul în care:

a. vinul a suferit alterări din punct de vedere calitativ;

b. vinul a fost supus unor tratamente sau practici oenologice neautorizate pentru această categorie de calitate.

2. În faza de producție, producătorul poate să solicite ONVPV declassarea unui vin DOC în vin cu indicație geografică sau alte categorii de calitate inferioare.

XIV. CONTROLUL RESPECTĂRII SPECIFICAȚIILOR PRODUSULUI

Autoritatea desemnata pentru controlul și gestiunea denumirii de origine controlată „ADAMCLISI” este Oficiul Național al Viei și Produselor Vitivinicole (O.N.V.P.V.), prin Inspectoratul Teritorial.

Adresa Inspectoratului teritorial: O.N.V.P.V., Constanta, Str. Caraiman, Nr. 6, jud. Constanta, Tel/Fax: 0040 241 619 328, e-mail : constanta@onvpv.ro

Autorizarea plantațiilor producătoare de struguri cu D.O.C., controlul vinurilor cu D.O.C. și eliberarea Certificatelor de atestare a dreptului de comercializare pentru vinurile obținute în denumirea de origine controlată „ADAMCLISI” și declassarea acestora se face la solicitarea producătorilor care se supun condițiilor din prezentul caiet de sarcini, în baza procedurilor elaborate de către O.N.V.P.V..

Controlul anual al vinului, efectuat de către O.N.V.P.V. constă în:

a) examinarea analitică a vinurilor, care consta în verificarea buletinului de analiza care sa contina cel puțin următorii parametrii:

- tăria alcoolică totală și dobândită;
- zaharuri totale, exprimate ca fructoză și glucoză;
- aciditate totală;
- aciditate volatilă;
- dioxid de sulf total;

b) examinarea organoleptică, care consta în verificarea caracteristicilor (aspect, culoare, gust, miros)

c) verificarea condițiilor prevăzute în caietul de sarcini.

Controlul mentionat la lit. a) și lit.b) este realizat de către Comisia de examinare constituita la nivelul denumirii de origine controlata „ADAMCLISI”; Comisia este alcătuita din inspectorii de specialitate ai O.N.V.P.V., membrii A.D.A.R. și reprezentanți ai producătorilor.

Metodologia de control aplicată de O.N.V.P.V., prin intermediul inspectorilor de specialitate, se realizeaza prin:

-eșantionare și

-control sistematic în toate fazele de producție.

În scopul verificării conformității cu caietul de sarcini, autoritatea de control (O.N.V.P.V.) verifică:

- instalațiile, capacitatea operatorilor de a îndeplini condițiile prevăzute în caietul de sarcini
- produsele în orice etapă a procesului de producție, inclusiv cea a ambalării, pe baza unui plan elaborat de către autoritatea competentă și care a fost adus la cunoștința operatorilor, care acoperă fiecare etapă de fabricare a vinului

Modificări ale specificațiilor produsului

Orice solicitant îndreptățit poate solicita aprobarea unei modificări a specificațiilor produsului pentru denumirea de origine controlată „ADAMCLISI” în special pentru a ține cont de evoluția cunoștințelor științifice și tehnice sau pentru a redefini aria geografică.